

<https://doi.org/10.18485/primling.2026.27.5>

37.014.5(497.11)

37.091.3-053.4:811.111

Оригинални научни рад

Примљен: 9. 10. 2025.

Прихваћен: 1. 3. 2026.

Nikolina R. Nikolčić*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-0777-6295>

Italijanski institut za kulturu u Beogradu

JEZIČKE OBRAZOVNE POLITIKE I PORODIČNA JEZIČKA OBRAZOVNA POLITIKA U RANOJ DOBI I PREDŠKOLSKOM UZRASTU U SRBIJI: STAVOVI NEKIH RODITELJA

Sažetak: Predmet istraživanja rada predstavlja formalno obrazovanje i nastava stranih jezika u Srbiji na veoma ranom uzrastu, odnosno pre polaska u prvi razred osnovne škole. Veliki značaj pridaje se sve ranijem uvođenju, najčešće, engleskog jezika kao stranog u mnogim zemljama širom sveta, a rano učenje stranog jezika se posmatra kao dobrobit kako za decu kao pojedince tako i za celokupno društvo. U ovom radu smo se osvrnuli na jezičku obrazovnu politiku u Srbiji i njeno trenutno delanje na polju predškolskog obrazovanja, a potom i ispitali stavove roditelja o učenju engleskog jezika u ranoj dobi i predškolskom uzrastu. Uvideli smo da se državne obrazovne institucije u Srbiji, iako ostavljaju prostor za veoma rano učenje stranih jezika, ne bave sistematski trenutno ovim poljem. Roditelji, sa druge strane, pokazuju veliko interesovanje za ovu temu i upravo su oni glavni akteri jezičke obrazovne politike na veoma ranom uzrastu u Srbiji. Upravo zbog toga, u okviru ovog rada, sproveli smo istraživanje među roditeljima čija deca pohađaju ili su pohađala nastavu engleskog jezika u ranoj dobi i predškolskom uzrastu. Cilj istraživanja je bio da ispita stavove roditelja i uvidi razloge zbog kojih upisuju decu na veoma ranom uzrastu na formalno učenje engleskog jezika. Rezultati su pokazali da su za roditelje glavne prednosti koje nastava engleskog jezika donosi komunikacija sa osobama iz drugih država i veći pristup informacijama, što pokazuje da jezička porodična politika u Srbiji nastoji da deca od najranijeg uzrasta razvijaju interkulturene kompetencije i kritičko promišljanje.

Ključne reči: jezička obrazovna politika na ranom uzrastu, porodična jezička obrazovna politika, uloga i stavovi roditelja, veoma rano učenje stranog jezika, interkultureno obrazovanje.

* nikolina.nikolcic@gmail.com

1. Uvod

Jezik koji najčešće služi za sporazumevanje u savremenom svetu je bez svake sumnje engleski (Vučo, 2018). Prema podacima iz izveštaja Evropske komisije objavljenog 2023. godine, u skoro svim zemljama Evrope najveći broj učenika uči engleski jezik tokom obaveznog osnovnog i srednjeg obrazovanja (European Commission, 2023, p. 22). Novi trend koji se javlja u nastavi stranih jezika jeste sve ranije uvođenje upravo engleskog jezika kao stranog u mnogim zemljama širom sveta. Poznavanje stranog jezika (uglavnom engleskog) danas se smatra delom opšte kulture (Savić, 2016), te roditelji jako često insistiraju na učenju stranog jezika od najranijeg uzrasta jer vide to kao ključ obrazovnog uspeha (Prtljaga, 2020).

U ovom radu bavićemo se učenjem engleskog jezika kao stranog u formalnom kontekstu u ranoj dobi i predškolskom uzrastu u Srbiji. Analiziraćemo formalno obrazovanje i nastavu stranih jezika na ranom uzrastu kao i jezičke obrazovne politike i to kako one deluju trenutno na ovom polju. Pored toga, prikazaćemo istraživanje koje ispituje porodičnu jezičku politiku u Srbiji, odnosno stavove roditelja po pitanju učenja engleskog kao stranog jezika u predškolskim ustanovama.

2. Formalno obrazovanje i nastava stranih jezika u Srbiji na ranom uzrastu

Nastava stranih jezika na ranom uzrastu u obrazovnom sistemu Srbije postala je obavezna 2005. godine, u okviru projekta koji je 2000. godine započelo Ministarstvo prosvete i koji je sponzorisan od strane mnogih internacionalnih institucija kao što su Svetska banka i Savet Evropske unije, i podrazumeva učenje prvog stranog jezika od prvog razreda osnovne škole (7 godina), dok se drugi strani jezik uvodi u petom razredu osnovne škole (11 godina) (Filipović, Vučo & Đurić, 2007). Iako šest stranih jezika čini deo kurikuluma: engleski, francuski, nemački, ruski, italijanski i španski (Filipović & Đurić, 2021), u najvećem broju škola engleski se uči kao prvi strani jezik, dok se ostali jezici uvode u petom razredu. Kako u Srbiji tako i širom sveta engleski jezik je najdominantniji strani jezik i više se ne posmatra samo kao deo osnovnoškolskog programa već i kao

podrazumevana veština zajedno sa pismenošću na maternjem jeziku, računanjem i informacionom tehnologijom (Graddol, 2006). Stekao je status *lingua franca* i za roditelje predstavlja ključ obrazovnog uspeha njihove dece (Tuyet, 2020).

Baš iz tog razloga u nastavi stranih jezika veliki značaj daje se sve ranijem uvođenju engleskog jezika kao stranog u mnogim zemljama širom sveta. Predškolske ustanove prate ovaj trend i neke od evropskih zemalja uvrstile su engleski u program predškolskog obrazovanja (Poljska, Luksemburg i Belgija od treće godine, Grčka od četvrtre, a Kipar i Malta od pete – European Commission, 2023). U Srbiji engleski jezik nije obavezan predmet u vrtićima i u Zakonu o predškolskom vaspitanju i obrazovanju (Službeni glasnik, 2010–2021)¹ ne postoji propisan plan i program rada pa ipak, već duži vremenski period vrtići, kako državni tako i privatni, nude nastavu stranog jezika (u najvećem broju slučajeva to je engleski jezik) kao dodatnu aktivnost (Savić, 2016). Iako plan i program predškolskih ustanova nema definisanu nastavu stranih jezika, u okviru *Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja – Godine uzleta*² učenje stranih jezika navodi se kao jedna od ključnih obrazovnih kompetencija za celoživotno učenje. U spomenutom dokumentu ističe se i da ono treba da predstavlja situaciono usvajanje jezika, odnosno da podrazumeva da je jezik utkan u situacije i aktivnosti i da ga deca smisleno upotrebljavaju. Uprkos pomenutim preporukama, nastava engleskog jezika u vrtićima u Srbiji obično se odvija u institucionalizovanom okruženju tako što nastavnik stranog jezika dolazi dva puta nedeljno i po pola sata podučava decu engleski jezik (Prtljaga, 2020, str. 9), oblik podučavanja koji ne predstavlja situaciono usvajanje jezika jer se jezik ne usvaja u spontanim svakodnevnim okolnostima već se sporadično uči kao zaseban predmet.

Osim plana i programa još jedan bitan aspekt nije obuhvaćen Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju a to je ekspertiza nastavnika stranog jezika u predškolskim ustanovama. Naime, u Zakonu o predškolskom vaspitanju i obrazovanju ne postoje neophodne kvalifikacije koje nastavnik stranog jezika mora da poseduje da bi

1 Službeni glasnik. (2010–2021). *Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju*. Pravno informacioni sistem Republike Srbije, Službeni glasnik 18/2010-48, 101/2017-8, 113/2017-276, 10/2019-3, 129/2021-15. <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2010/18/6/reg>

2 Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (2019). *Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja – Godine uzleta*. Beograd: Prosvetni pregled.

podučavao decu vrtićkog uzrasta engleski jezik. Ono što se navodi je da se vaspitno-obrazovnim radom u predškolskim ustanovama mogu baviti vaspitači i stručni saradnici. Vaspitač po Zakonu mora imati odgovarajuće više ili visoko obrazovanje, dok se za poslove stručnog saradnika zahteva najmanje visoko obrazovanje stečeno tokom četiri godine osnovnih studija, međutim, nivo znanja stranog jezika koji je potreban za rad u predškolskim ustanovama nigde nije propisan.

3. Jezičke obrazovne politike: mikro, mezo i makro plan

„Jezička obrazovna politika (engl. *language education policy*) bavi se odabirom i zastupljenošću jezika u formalnim obrazovnim sistemima, odnosno nudi odgovore na pitanja koji će jezik/jezici biti jezici formalnog obrazovanja, da li će i u kojoj meri biti prisutni u obrazovnom sistemu” (Filipović, 2014, str. 24). Neizostavan deo jezičke politike čini i jezičko planiranje koje predstavlja skup ideja, zakona i propisa (jezička politika), promena, verovanja i praksi čiji je cilj da sprovedu planirane promene u upotrebi jezika određene zajednice (Kaplan & Baldauff, 1998, p. 3). Autori (1998) takođe navode da, iako se jezičke politike i planiranje najčešće vezuju za državu, one se odvijaju na različitim nivoima, od planiranja na makro nivou – vlada i velike obrazovne institucije, do planiranja na mikro nivou – manje grupe, kao i da učesnika u njemu ima dosta (Isto).

Jezička obrazovna politika u Srbiji koja se sprovodi na veoma ranom uzrastu, odnosno pre polaska u prvi razred osnovne škole, podrazumeva tri bitna činioca a to su: mikro plan – porodica, mezo plan – predškolska ustanova i makro plan: državne institucije. Filipović (2014) navodi da je u Srbiji jezička obrazovna politika vođena „odozgo-na-dole”, odnosno da pojedinci ili male grupe eksperata donose odluke o relevantnosti jezika i njegovog pozicioniranja u domenu obrazovanja. Kada govorimo o nastavi stranih jezika u predškolskom obrazovanju u Srbiji situacija je ipak drugačija. Naime, uzimajući u obzir nepostojanje plana i programa kao ni tačno definisanu ekspertizu nastavnika, možemo da zaključimo da se državne institucije do sada nisu bavile učenjem stranog (engleskog) jezika u predškolskim ustanovama. Dakle, na makro planu u Srbiji nastava stranih jezika na ranom uzrastu je trenutno nevidljiva. Na taj način obrazovne državne institucije prepustile su vođenje jezičke obrazovne politike na ranom uzrastu vrtićima i roditeljima, te se tako menadžment sprovodi

na mezo (vrtić) i mikro (porodica) planu, odnosno „odozdo-na-gore”. U *Pravilniku o bližim uslovima za ostvarivanje različitih oblika i programa vaspitno-obrazovnog rada i drugih oblika rada i usluga koje ostvaruje predškolska ustanova*³, koji se odnosi na tzv. specijalizovane programe uključujući i strani jezik, navodi se da predškolska ustanova utvrđuje realizaciju dodatnih aktivnosti Godišnjim planom, a po pribavljenom mišljenju saveta roditelja.

Iako obrazovne državne institucije u Srbiji trenutno ostaju neme na temu učenja engleskog jezika pre polaska u osnovnu školu, činjenica je da se danas znanje engleskog jezika kod značajnog dela stanovništva smatra ključnim ako zemlja želi da učestvuje u globalnoj ekonomiji i da ima pristup informacijama koje pružaju osnov za društveni i ekonomski razvoj (Burns & Richards, 2009, p. 1). Vučo (2018) takođe navodi sledeće:

Obaveza višejezičnog jezičkog obrazovanja pripada školi kao bazičnoj instituciji modernih društava. Jezička politika u edukativnim sistemima izraz je politike osposobljavanja, socijalne inkluzije, razvijanja samostalnog učenja i demokratskog mišljenja građana, za dobrobit pojedinaca i zajednica u kojima žive. Jezičko obrazovanje je deo politike usmerene ka razvijanju društvene kohezije (Vučo, 2018, str. 14).

Potreba za plurilingvizmom sa mobilnošću savremenog globalističkog sveta postoji i u Srbiji. Pored toga, u okviru Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja – Godine uzleta (2019) naglašava se da se na predškolskom uzrastu razvija osnova za učenje stranih jezika kao i svest i znanje o jezičkoj i kulturnoj raznolikosti. Ističe se i da je predškolsko doba jedinstven razvojni period, obeležen velikom energijom i sposobnošću deteta da usvaja i razvija složene kompetencije koje će imati dugoročan uticaj na njegovu ličnost i funkcionisanje u budućnosti. U tom smislu, razvoj višejezičnosti od najranijeg doba detetu može da donese mnoštvo benefita jer jezik nije samo sredstvo za prenošenje značenja već „složen sistem koji svima nama predstavlja jednu od okosnica u procesu individualizacije i formiranja ličnih i kolektivnih identiteta“ (Filipović, 2018, str. 20). Prtljaga (2020) takođe naglašava da svako novo stečeno znanje predstavlja isključivo dobrobit za dete (Prtljaga, 2020, str. 65).

3 Službeni glasnik. (2021). *Pravilniku o bližim uslovima za ostvarivanje različitih oblika i programa vaspitno-obrazovnog rada i drugih oblika rada i usluga koje ostvaruje predškolska ustanova*, Službeni glasnik 80/2021. http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2021_08/SG_080_2021_003.htm

4. Mikro plan: uloga i stavovi roditelja u planiranju nastave stranih jezika na ranom uzrastu

Iako se državne obrazovne institucije u Srbiji ne bave sistematski veoma ranim učenjem stranih jezika, one ipak ostavljaju prostor za njihovo uvođenje i učenje u ranoj dobi i predškolskom uzrastu, koje je, kao što je prikazano u prethodnim odeljcima, trenutno nedovoljno uređeno. Sa druge strane, oni koji pokazuju veliko interesovanje za veoma rano učenje engleskog jezika jesu roditelji. Šta više, upravo je njihova želja da pruže svojoj deci ovu mogućnost dovela do toga da se engleski jezik danas uči u većini predškolskih ustanova u Srbiji (Prtljaga, 2020, str. 4). Iako se jezička obrazovna politika u osnovnim i srednjim školama vodi „odozgo-na-dole” u predškolskom obrazovanju ona ide u suprotnom smeru. Naime, premda o ovoj temi još uvek ne postoje detaljnija istraživanja, opservacijsko iskustvo nam govori u prilog činjenici da sve polazi od mikro politike (porodice) i upravo ovaj rad ima za cilj da otvori novi prostor za istraživački rad.

King (2023) definiše porodičnu jezičku politiku kao interdisciplinarno područje istraživanja koje, u najširem smislu, ispituje šta članovi porodice veruju o jeziku (jezicima) i učenju jezika, na koji način međusobno komuniciraju, kao i šta nastoje da postignu pomoću jezika, kroz eksplicitno planiranje, upravljanje ili donošenje odluka (King, 2023, str. 44). Budući da kroz opservacijsko iskustvo uviđamo da roditelji u Srbiji imaju ključnu ulogu u donošenju odluka o jezičkom obrazovanju dece pre sedme godine života, možemo da zaključimo da porodična jezička politika, zajedno sa upravom predškolskih ustanova, u značajnoj meri utiče na oblikovanje celokupne jezičke obrazovne politike na veoma ranom uzrastu u Srbiji.

Treba naglasiti i da je neizostavan element kod formalnog učenja stranog jezika u ranoj dobi i predškolskom uzrastu pozitivan stav roditelja i njegova uključenost u sam proces učenja. Roditelji i porodica su najvažniji elementi detetovog života, te samim tim imaju veliki uticaj kako na njegov razvoj tako i na njegovo obrazovanje (Hosseinpour, Sherkatolabbasi & Yarahmadi, 2015). Na osnovu navedenog, roditelji bi trebalo da budu aktivni učesnici u edukaciji, pogotovo onih najmlađih. Takođe, niz istraživača (Jeynes, 2012; Larocque, Kleiman, & Darling, 2011; Korosidou, Griva & Pavlenko, 2021) tvrdi da uključivanje roditelja u proces edukacije donosi mnogobrojne koristi: kvalitet edukacije i proces

učenja su bolji i uspješniji, problemi vezani za disciplinu su smanjeni, karakter dece je jasniji pa su tako i njihove potrebe bolje zadovoljene, dečije samopoštovanje je naglašenije, uočava se obostrano zadovoljstvo, kako roditelja tako i deteta, ka obrazovnoj ustanovi. Pored velikog uticaja koji roditelji imaju na decu tog uzrasta, kada govorimo o učenju stranog jezika u učionici gde je nastavnik jedini izvor, javlja se mogućnost da roditelj obezbedi detetu dodatni *input* koji bi mogao biti ključan za uspešno usvajanje jezika.

5. Istraživanje

U ovom odeljku predstavimo naše kvantitativno-kvalitativno istraživanje sprovedeno među roditeljima čija deca pohađaju ili su pohađala nastavu engleskog jezika u ranoj dobi i predškolskom uzrastu. Budući da su, kao što smo videli u prethodnom odeljku, roditelji ti koji trenutno imaju veliki uticaj na polju nastave stranih jezika u ranoj dobi i predškolskom uzrastu, cilj istraživanja je da ispita upravo njihove stavove na temu učenja engleskog jezika u ranoj dobi i predškolskom uzrastu (od 3 do 7 godina), tačnije, koji su to razlozi zbog kojih upisuju dete u tom uzrastu na formalno učenje engleskog jezika. Kao glavna istraživačka pitanja izdvojila su se sledeća:

1. Zašto roditelji u ranoj dobi i predškolskom uzrastu upisuju decu na engleski jezik?
2. Da li roditelji daju prednost učenju engleskog jezika ili nekoj drugoj aktivnosti (sport, slikanje, gluma i sl.). Zbog čega?

Istraživanje je sprovedeno u vidu originalne ankete sastavljene u formi *Gugl* formulara i predstavlja pilot istraživanje sa ciljem da se inicijalno ispituju stavovi roditelja o učenju engleskog jezika u ranoj dobi i predškolskom uzrastu. Pitanja u anketi formirana su na osnovu teorijskog okvira rada i relevantne literature o ranom učenju stranih jezika i porodičnoj jezičkoj politici, kao i u skladu sa postavljenim istraživačkim pitanjima. Upitnik sadrži 3 pitanja otvorenog i 11 pitanja zatvorenog tipa (v. Prilog). Sproveden je u decembru mesecu 2024. godine pod nazivom *Učenje engleskog jezika u ranoj dobi i predškolskom uzrastu: stavovi roditelja* i popunilo ju je 23 ispitanika, dok su podaci analizirani u programu *Majkrosoft Eksel* (*Microsoft Excel*). Primarno je distribuirana u jednom privatnom vrtiću u Zemunu putem *Viber* grupe, ali je prikupila i odgovore drugih ispitanika van tog vrtića koji su odgovarali profilu.

5.1 Analiza ankete⁴

Anketa je sprovedena u decembru mesecu 2024. godine i popunile su je ukupno dvadeset tri osobe (N=23). Popunjavanje ankete bilo je anonimno po pitanju imena i prezimena, a podaci su analizirani u programu *Majkrosoft Eksel (Microsoft Excel)*. Anketa sadrži sledeće:

- demografske podatke: pol, godine, stečeni nivo obrazovanja i zanimanje roditelja kao i godine deteta;
- samoprocenu znanja engleskog jezika roditelja i njegovu upotrebu na poslu (da li koriste engleski jezik na poslu);
- evaluaciju različitih prednosti koje znanje engleskog jezika može da donese detetu;
- informaciju o pohađanju drugih aktivnosti (sport, ples, slikanje, gluma i sl.);
- informaciju o davanju prednosti nastavi engleskog ili nekoj drugoj aktivnosti i opisno objašnjenje.

Uzorak koji smo ispitali putem Gugl ankete sastoji se od 18 osoba ženskog pola, 4 osobe muškog pola i jednog ispitanika neizjašnjenog povodom pola. Najveći broj ispitanika, njih sedamnaestoro (73,9%), je starosne dobi između 36 i 45 godina, četiri roditelja (17,4%) imaju između 26 i 35 godina i dvoje (8,7%) između 46 i 65 godina. Deset ispitanika (43,5%) ima završene master studije, njih šestoro (26,1%) diplomu osnovnih studija, četiri ispitanika (17,4%) diplomu visoke škole strukovnih studija i troje (13%) diplomu srednje škole. Ovi podaci govore da je naš uzorak sastavljen većinom od visokoobrazovanih roditelja. Gotovo svi ispitanici (n=21) govore engleski, dok njih dvoje ne govore. Svoje znanje engleskog ocenili su na skali od 1 do 6⁵. Prosečna vrednost samoprocene znanja engleskog jezika ispitanika je 4.04 što ukazuje na to da roditelji samoprocenjuju svoje znanje engleskog višom srednjom ocenom. Najveći broj roditelja (60,9%) ocenjuje svoje znanje četvorkom. Takođe, više od polovine ispitanika (n=13) se izjasnilo da koristi engleski jezik na poslu, u odnosu na njih desetoro koji ga ne koriste. Skoro svi roditelji (n=11) koji koriste engleski na poslu su visokoobrazovani.

Prosečna starosna dob dece ispitanih roditelja je 6 godina i sva deca pohađaju ili su pohađala nastavu engleskog jezika u ranoj dobi i

4 Anketa: *Učenje engleskog jezika u ranoj dobi i predškolskom uzrastu: statovi roditelja*, https://docs.google.com/forms/d/1hX_E9hNLhPGbP5WBxoSZ0qtb2fpCEab-G2wKMR-Yo-M/edit (pristupljeno 02.01.2025)

5 Na pomenutoj skali značenje 1 podrazumeva potpunog početnika, a 6 nivo izvornog govornika.

predškolskom uzrastu. Takođe, sva deca pored nastave engleskog jezika idu na još neku aktivnost.

Centralni deo ankete predstavlja evaluaciju različitih prednosti koje engleski jezik može da donese detetu. Glavne prednosti koje se navode u anketi su sledeće: lakše zaposlenje; komunikaciju sa osobama iz drugih država; veći pristup informacijama; bolju konkurentnost na tržištu rada; upoznavanje sa anglofonom kulturom; bolji razvoj kognitivnih sposobnosti; razvoj višejezičnosti. Ispitanici su na Likertovoj skali od 1 do 5⁶ označili koje od navedenih prednosti smatraju bitnijim, odnosno koje će nastavom engleskog jezika omogućiti svom detetu. U Tabeli 1. prikazani su njihovi odgovori u vidu srednjih vrednosti.

Engleski jezik će mom detetu omogućiti:	Srednja vrednost $\bar{x}$
- lakše zaposlenje	4.26
- komunikaciju sa osobama iz drugih država	4.57
- veći pristup informacijama	4.52
- bolju konkurentnost na tržištu rada	4.48
- upoznavanje sa anglofonom kulturom	4.26
- bolji razvoj kognitivnih sposobnosti	4.26
- razvoj višejezičnosti	4.48

Tabela 1. Stavovi roditelja o prednostima koje znanje engleskog može da donese deci

Prikazani rezultati govore da se stavovi roditelja u visokoj meri slažu sa navedenim prednostima koje engleski jezik može da donese deci, budući da je srednja vrednost evaluacije svih prednosti 4,40. Takođe, nijedan ispitanik nije označio 1 na skali koja procenjuje prednosti učenja engleskog jezika. Najbolje ocenjen iskaz je mogućnost komunikacije sa osobama iz drugih država ($\bar{x}=4.57$), a za njim sledi i veći pristup informacijama ($\bar{x}=4.52$). Ovi podaci nam govori da se naš uzorak sastoji od roditelja koji su otvoreni ka drugima i čiji je glavni cilj da deca u budućnosti budu dobro informisana, da imaju priliku da upoznaju ljude iz različitih država i da na taj način razvijaju i stiču interkulturene kompetencije. S tim u vezi, Vučo (2010) ističe da se interkultureno obrazovanje danas smatra neizostavnim ciljem i svrhom nastave stranih jezika jer nudi mogućnost

6 Na pomenutoj skali značenja su sledeća: 1 – uopšte se ne slažem, 2 – ne slažem se; 3 – neutralno; 4 – slažem se; 5 – u potpunosti se slažem.

za kulturno i lično sazrevanje pojedinca kroz konfrontaciju i poređenje komponenata sopstvene kulture sa stranom, kao i da nastava stranog jezika na ranom uzrastu pre svega treba da postigne senzitivizaciju na strane jezike i na postojanje međujezičke i međukulturne komunikacije. Pored toga, ispitanici su nešto slabiju ocenu dali prednostima kao što su razvoj višejezičnosti i bolja konkurentnost na tržištu rada ($\bar{x}$ =4.48), a najslabije su ocenili sledeće iskaze: lakše zaposlenje, upoznavanje sa anglofonom kulturom i bolji razvoj kognitivnih sposobnosti ($\bar{x}$ =4.26).

Visoke ocene koje su roditelji dali različitim prednostima govore o tome koliko je porodičnoj jezičkoj politici u Srbiji bitno da deca od najranijeg uzrasta imaju priliku da budu deo multinacionalnog sveta. Takođe, pokazuje da porodice sve više idu ka jezičkoj politici Evrope koja promovise razvijanje plurilingvizma. U okviru Evropskog portfolia za predškolske vaspitače (*European portfolio for pre-primary educators - PEPELINO*) ističe se da su ciljevi Saveta Evrope i Evropske komisije da svaki evropski građanin vlada najmanje dva jezika pored svog maternjeg jezika (Goullier et al., 2015, p. 10).

Pored evaluacije različitih prednosti koje engleski jezik može da donese detetu, anketa je ispitala mišljenja roditelja o drugim aktivnostima koje se sprovode u vrtiću u odnosu na učenje engleskog jezika. Svi ispitanici (N=23) naveli su da njihova deca pored nastave engleskog jezika idu na još neku aktivnost, a na pitanje da li bi radije dete upisali na kurs engleskog ili na neku drugu aktivnost (sport, ples, slikanje, gluma i sl.) većina roditelja (n=13) dala je prednost nekoj drugoj aktivnosti, u odnosu na osmoro njih koji su ipak izabrali nastavu engleskog. Svi ispitanici (N=23) naveli su obrazloženje u vidu komentara iz kojih možemo da zaključimo da grupa ispitanika (n=13) koja je dala prednost nekoj drugoj aktivnosti smatra da je fizička aktivnost ta koja je najbitnija u tom uzrastu. Međutim, u više komentara nailazimo na poteškoće roditelja da se odluče za jednu od dve aktivnosti. U vezi sa tim, izdvajamo sledeće komentare:

Komentar 1: „Upisao bih ih jednako na strani jezik ili sport, to je moj odgovor”.

Komentar 2: „Jako je teško izabrati između dva ponuđena odgovora jer mislim da je podjednako važno da se bavi sportom i da uči strani jezik, ali ako već moram da biram neka bude jezik, jer mislim da im je lakše da ga savladaju kroz igru i od malih nogu”.

Komentar 3: „Obe stavke su veoma vazne, ali pošto niste ponudili to kao opciju onda za nijansu biram drugo jer u tom uzrastu je vrlo važan razvoj motoričke sposobnosti”.

Komentar 4: „Pa trenutno bih ga radije vodila na neki sport na primer nego na engleski jer je još mali i smatram da je telesno zdravlje i razvoj bitniji od jezika u ovom dobu, ali mislim da ne bih želela da biram između ova dva jer su oba bitna samo na različitim poljima razvoja”.

Navedeni komentari ukazuju na to da roditelji smatraju da su obe stavke bitne i itekako važne za sveukupan razvoj deteta. Rejli i Vard ističu da je potrebno staviti akcenat upravo na vođenje dece kroz njihov sveukupni razvoj, a ne na učenje stranog jezika, koje može biti ništa više do slučajan benefit (Reilly & Ward 1997, p. 2). Prtljaga (2020), stoga, predlaže komplementarnu upotrebu delimičnog uranjanja i organizovanje učestalih strukturisanih prilika za učenje engleskog jezika kao stranog u predškolskim ustanovma. Naime, autorka ističe delimično uranjanje kao najbolji model za implementaciju engleskog kao stranog jezika u vrtićima u Srbiji, koje podrazumeva simuliranje prirodnog okruženja u kom vaspitač govori na engleskom neki deo dana ili par puta nedeljno, a potom prirodno okruženje nadopunjava strukturisanim aktivnostima za učenje engleskog (Prtljaga, 2020). Ovaj pristup nudi mogućnost integrisanog i komplementarnog učenja stranog jezika u kome se razne aktivnosti, između ostalog i fizičke, mogu sprovoditi na stranom jeziku, što predstavlja klicu CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) nastave. Na ovaj način deca bi od malih nogu došla u dodir sa interdisciplinarnim i transdisciplinarnim načinom obrazovanja. Višacki (2016) takođe ističe da učenje stranog jezika ima značaja samo ukoliko je kontinuirano (bar tri susreta nedeljno) kao i da grupa ne bi trebalo da broji više od desetak dece i da bi kurikulum stranog jezika trebalo uskladiti sa mesečnim temama koje se obrađuju u vrtiću kako bi deca bila u prilici da povezuju pojmove koje uče na maternjem jeziku sa pojmovima na stranom jeziku.

Deo roditelja doživljava engleski jezik kao veštinu koju dete mora da usvoji kako bi funkcionisalo u savremenom svetu. Reprezentativni primeri su sledeći:

Komentar 5: „Engleski jezik je potreba”.

Komentar 6: „Engleski jezik je jezik broj 1 u svetu”.

Takođe, komentar jedne ispitanice koja pripada najmlađoj grupi (starosna dob između 26 i 35 godina) podudara se sa teorijskim okvirom rada koji govori o statusu engleskog jezika kao *lingua franca*:

Komentar 7: „Filmovi, serije, mreže, telefon - sve je na engleskom, osnovu je vec pokupila pre časova - vrlo tečno je pričala. Časovi joj pomažu da savlada gramatiku. Ostale aktivnosti verujem da mora da radi izolovano da bi ih savladala, a engleski joj je svakodnevnica”.

Na kraju, manji broj ispitanika (n=4) ističe da se primarno vodi interesovanjima i afinitetima deteta pri odabiru aktivnosti u ovom uzrastu, što odražava pedagoške tendencije koje naglašavaju važnost dečije motivacije i slobode izbora.

Komentar 8: „Bitno je da ide na nesto sto ce interesovati i zanimati a to moze biti i engleski il sportic ili nesto trece”.

Komentar 9: „Vodim se afinitetima deteta”.

Na osnovu komentara svih roditelja (N=23) možemo da zaključimo da ispitanici posmatraju aktivnosti na ranom uzrastu kao itekako važne za sveukupan razvoj deteta. Kada govorimo o učenju engleskog jezika, većina roditelja ističe vrednost učenja stranog jezika na veoma ranom uzrastu. Takođe, komentari roditelja upućuju na važnost obrazovanja dece od najranijeg uzrasta kroz komplementarno sprovođenje aktivnosti, što ukazuje da bi model koji integriše učenje engleskog jezika sa ostalim aktivnostima mogao da bude dobar izbor.

6. Zaključak

Učenje stranog jezika od najranije dobi neosporno predstavlja dobrobit kako za decu tako i za celo društvo. Cilj ovog rada bio je da, pre svega, ispita stavove i ideje roditelja čija deca pohađaju nastavu engleskog jezika u predškolskim ustanovama jer su, u stvari, oni ti koji trenutno vode jezičku obrazovnu politiku na ranom uzrastu. Rezultati do kojih smo došli u okviru naše grupe ispitanika su da roditelji smatraju da učenje engleskog jezika čak i u predškolskom obrazovanju donosi benefite detetu, prvenstveno u vidu komunikacije sa osobama iz drugih država i većem pristupu informacijama. Pored toga, roditelji ističu i važnost razvoja višejezičnosti, te na osnovu svega navedenog možemo zaključiti da znanje engleskog jezika za njih predstavlja sticanje interkulturnih kompetencija, kritičkog promišljanja i

plurilingvizma. Ispitanici su naveli i da su druge aktivnosti, posebno fizička, važne za sveukupan razvoj deteta, te smo dodatnom analizom literature došli na ideju da bi najbolji model nastave engleskog jezika u vrtiću bio delimično uranjanje, koje predstavlja ustvari klicu za CLIL.

Takođe, osvrnuli smo se i na formalno obrazovanje i nastavu stranih jezika u Srbiji na ranom uzrastu i uvideli da je situacija na tom planu u predškolskim ustanovama neorganizovana i neregulisana. Naime, jezičke obrazovne politike u Srbiji ne bave se trenutno ovom temom, te stoga ne postoji nikakav plan i program rada već je sve prepušteno individualcima koji nastavu izvode, čije kvalifikacije, pritom, nisu ispitane niti tačno definisane i kontrolisane od strane obrazovnih institucija.

Uvideli smo da ideje porodične jezičke obrazovne politike, do kojih smo putem našeg istraživanja došli, sve više idu ka razvijanju nekih od evropskih osnovnih vrednosti a to je plurilingvizma. S obzirom na mali broj ispitanika, ovo istraživanje može se posmatrati kao pilot studija koja pruža početni uvid u stavove roditelja o učenju engleskog jezika u ranoj dobi i predškolskom uzrastu. Buduća istraživanja mogla bi da sakupe veći uzorak, kao i druge metode prikupljanja podataka kao što su intervjui sa roditeljima na ovu temu. U tom smislu, rezultati ovog istraživanja mogu poslužiti kao polazna osnova za dalja istraživanja porodične jezičke politike i veoma ranog učenja stranih jezika u Srbiji, ali i kao podsticaj za širu diskusiju o mestu i ulozi stranih jezika u predškolskom obrazovanju.

Literatura

- Burns, A., & Richards, J. C. (2009). Introduction: Second Language Teacher Education. In A. Burns & J. C. Richards (Eds.), *Cambridge Guide to Second Language Teacher Education* (pp. 1–8). Introduction, Cambridge: Cambridge University Press.
- European Commission (2023). *Key data on teaching languages at school in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2797/529032>.
- Filipović, J., Vučo, J., & Djurić, L. (2007). Critical Review of Language Education Policies in Compulsory Primary and Secondary Education in Serbia. *Current Issues in Language Planning*, 8(2), 222–242. <https://doi.org/10.2167/cilp103.0>
- Filipović, J. (2014). Teorijski koncepti i specifičnosti jezičke obrazovne politike, *Jezici u obrazovanju i jezičke obrazovne politike*, Beograd: Čigoja, str. 17–36.

- Filipović, J. (2018). Jezička politika i planiranje i jezičko predvodništvo: obrazovanje za 21. vek, *Jeziči obrazovanja*, FID, Filološka istraživanja danas, Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 15–32.
- Filipović, J., Djurić, L. (2021). Early Childhood Foreign Language Learning and Teaching in Serbia: A Critical Overview of Language Education Policy and Planning in Varying Historical Contexts. In: Zein, S., Coady, M.R. (eds) *Early Language Learning Policy in the 21st Century*. Language Policy, vol 26. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-76251-3_3
- Goullier, F., Carré-Karlinger, C., Orlova, N. & Roussi, M. (2015). *European portfolio for pre-primary educators. The plurilingual and intercultural (PEPELINO)*. Council of Europe, ECML.
- Graddol, David (2006). *English next*. British Council.
- Hosseinpour, V., Sherkatolabbasi, M., Yarahmadi, M. (2015). The impact of parents' involvement in and attitude toward their children's foreign language programs for learning English. *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*, 4 (4), 175–185.
- Jeynes, W. H. (2012). A meta-analysis of the efficacy of different types of parental involvement programs for urban students. *Urban Education*, 47(4), 706–742.
- Kaplan, R.B. and Baldauf, Jr, R.B. (1997). *Language Planning from Practice to Theory*. Clevedon: Multilingual Matters.
- King A. Kendall. (2023). Family language policy. *The Routledge Handbook of Applied Linguistics: Volume Two (2nd ed.)*. NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003082637>
- Korosidou, E., Griva, E., & Pavlenko, O. (2021). Parental involvement in a program for preschoolers learning a foreign language. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 7(1), 112–124.
- Larocque, M., Kleiman, I., & Darling, S. M. (2011). Parental Involvement: The Missing Link in School Achievement. *Preventing School Failure*, 55(3), 115–122.
- Prtljaga, J. (2020). *Učenje i poučavanje engleskog jezika na ranom uzrastu*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”.
- Reilly, V. & Ward, S. M. (1997). *Very young learners*. Oxford: Oxford University Press.
- Savić, V. (2016). Current issues in learning English as a foreign language in preschool: challenges and prospects, *Savremeno predškolsko vaspitanje i obrazovanje: izazovi i dileme*, 219–229. Jagodina: Fakultet pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu.
- Tuyet, T.T. (2020). The myth of “the earlier the better” in foreign language learning or the optimal age to learn a foreign language. *VNU Journal of Foreign Studies*, 36(1), 22–36.

- Višacki, J. (2016). *Kurikularni okvir za nastavu stranih jezika u predškolskom uzrastu u Srbiji* (doktorska disertacija), Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu..
- Vučo, J. (2010). Interkulturalnost kao okvir i kontekst komunikativne nastave stranih jezika u ranom uzrastu. *Inovacije u nastavi: časopis za savremenu nastavu*, vol. 23, no. 3, (str. 53–61). Beograd: Učiteljski fakultet.
- Vučo, J. (2018). Jezik i jezici obrazovanja, *Jezici obrazovanja*, Filološka istraživanja danas, Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 32–51.

Nikolina R. Nikolčić

LANGUAGE EDUCATION POLICIES AND FAMILY LANGUAGE POLICY IN EARLY CHILDHOOD AND THE PRESCHOOL PERIOD IN SERBIA: ATTITUDES OF SOME PARENTS

Summary: This paper examines formal education and foreign language teaching in Serbia at an early age, specifically before entering the first grade of primary school. Increasing importance is being given to the earlier introduction of foreign languages, most commonly English, in many countries around the world, and early foreign language learning is viewed as beneficial both for children as individuals and for society as a whole. This paper examines language education policy in Serbia and its current role in the field of preschool education, and subsequently investigates parents' attitudes toward learning English at an early age and during the preschool period. The analysis shows that state educational institutions in Serbia, although allowing room for very early foreign language learning, do not currently address this field in a systematic manner. Parents, on the other hand, show great interest in this issue and represent the main actors of language education policy at a very early age in Serbia. For this reason, a study was conducted among parents whose children attend or have attended English language classes in early childhood and during the preschool period. The aim of the research was to examine parents' attitudes and to identify the reasons why they enroll their children in formal English language learning at a very early age. The results indicate that parents perceive communication with people from other countries and greater access to information as the main benefits of the English language instruction, which suggests that family language policy in Serbia aims to foster the development of intercultural competences and critical thinking from an early age.

Key words: early language education policy, family language education policy, parental roles and attitudes, early foreign language learning, intercultural education.

Prilog

Anketa

1. Vaš pol?

M

Ž

2. Vaše godine?

18–25

26–35

36–45

46–65

Preko 65

3. Stečeni nivo obrazovanja?

Diploma osnovne škole

Diploma srednje škole

Diploma visoke škole strukovnih studija

Diploma osnovnih studija

Diploma master studija

Diploma doktora nauka

4. Vaše zanimanje?

5. Da li govorite engleski jezik?

Da.

Ne.

6. Da li na poslu koristite engleski jezik?

Da.

Ne.

7. Na skali od 1 do 6 ocenite svoje znanje engleskog.

	1	2	3	4	5	6	
Početak							Nivo izvornog govornika

8. Da li Vaše dete pohađa ili je pohađalo nastavu engleskog jezika na ranom uzrastu (pre polaska u školu)?

Da.

Ne.

9. Koliko Vaše dete ima godina?

1-15

10. Na skali od 1 do 5 označite koliko se slažete sa sledećim iskazima. Engleski jezik će mom detetu omogućiti:

	1 uopšte se ne slažem	2 ne slažem se	3 neutralno	4 slažem se	5 u potpunosti se slažem
lakše zaposlenje					
komunikaciju sa osobama iz drugih država					
veći pristup informacijama					
bolju konkurentnost na tržištu rada					
upoznavanje sa anglofonom kulturom					
bolji razvoj kognitivnih sposobnosti					
razvoj višejezičnosti					

11. Ukoliko u prethodnom pitanju nije naveden razlog koji smatrate relevantnim molimo dopišite.

12. Da li biste dete radije upisali na kurs engleskog ili neku drugu aktivnost (sport, slikanje, ples, glumu...)?

Na kurs engleskog.

Na neku drugu aktivnost.

13. Obrazložite odgovor na prethodno pitanje.